

Vergaderjaar 2010–2011

32 040

Wijziging van diverse onderwijswetten in verband met het invoeren van een fusietoets in het onderwijs (fusietoets in het onderwijs)

E

NADERE MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 14 december 2010

Graag willen wij de leden van de vaste Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid danken voor de opmerkingen die zij in het nader voorlopige verslag hebben gemaakt en voor de aanvullende vragen die zij hebben gesteld.

In het onderstaande gaan we, mede namens de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, in op de vragen en opmerkingen in dit verslag.

Bij de beantwoording van de vragen van de commissie zal zoveel mogelijk de volgorde worden aangehouden die zij zelf hanteert.

Wij stellen de belangstelling van de leden van de CDA-fractie voor het aan de orde zijnde wetsvoorstel op prijs. De aarzelingen en vragen die daarnaast door diverse leden worden uitgesproken over het doel van het wetsvoorstel hopen wij door navolgende reactie weg te nemen. Tevens hopen wij de vragen van de leden van de ChristenUnie-fractie en de SGP-fractie naar tevredenheid te beantwoorden.

Noodzaak regelgeving met het oog op doelstelling

De leden van de CDA-fractie vragen zich af of de wetgeving daadwerkelijk zal bijdragen aan de beleidsdoelstelling van de regering om het onderwijs op «menselijke maat» te organiseren.

Met het wetsvoorstel Fusietoets in het onderwijs concentreert de regering zich op het proces van schaalvergroting zoals dat door fusies vorm krijgt.

Schaalvergroting vergroot de kans dat de afstand tussen bestuur en belanghebbenden toeneemt en dat de variatie van het onderwijsaanbod afneemt. De regering is zich ervan bewust dat in het verleden menig schaalvergroting door fusie is gerealiseerd en zij meent dan ook dat met de fusietoets de menselijke maat in het onderwijs beter beschermd kan worden. Het wetsvoorstel is dienstig aan het belang dat de regering hecht aan keuzevrijheid in onderwijsaanbod, maar ziet ook op legitimatie (draagvlakverkrijging bij voorgenomen fusies). Het wetsvoorstel bevat een

verificatiemechanisme om na te gaan, welke keuzes er zijn gemaakt en of daar daadwerkelijk draagvlak voor is verkregen. Deze legitimatie is van groot belang in alle onderwijssectoren.

De regering merkt op dat zij zich in navolging van de vorige regering nadrukkelijk aansluit bij de interpretatie die de Onderwijsraad heeft gegeven aan het begrip «menselijke maat»¹. Menselijke maat dient in die optiek met name van de betrokkenen zelf uit te gaan. De nieuwe regering heeft zich in navolging van de vorige ten aanzien van de kwaliteit van het onderwijs onder andere tot doel gesteld dat leerlingen en studenten op een uitgebalanceerde wijze in een veilige en stimulerende omgeving onderwijs genieten en dat docenten voldoende zeggenschap hebben over hun eigen onderwijspraktijk.

De vraag van de CDA-fractie, of de menselijke maat vertaald kan worden in een heldere norm die in alle situaties geldig is, wordt ontkennend beantwoord.

Wel kunnen aspecten worden geïdentificeerd die doorslaggevend of, althans van groot gewicht, zijn. Als meest relevante aspecten worden onderscheiden – in navolging van de Onderwijsraad (2005² en 2008) – legitimatie (invloed uitoefenen) en keuzevrijheid (kiezen wat het best bij iemand past). Legitimatie en keuzevrijheid zijn essentiële waarden in het Nederlandse onderwijs. Wat niet wegneemt dat maat en schaal, afhankelijk van het onderwijstype en bijvoorbeeld de regio, aanzienlijk verschillend kunnen zijn.

De leden van de CDA-fractie vragen voorts of de regering van mening is dat de keuzevrijheid en de menselijke maat in ons land op dit moment in de volle breedte en voldoende geborgd zijn. Zij zouden graag een helder – in zekere zin normstellend – antwoord willen krijgen.

De regering verwacht dat, indien geen maatregelen worden getroffen, schaalvergroting door fusie in met name het funderend onderwijs zal doorzetten. Het instrument van de fusietoets is erop gericht om negatieve effecten op keuzevrijheid verder te vermijden of in ieder geval zo klein mogelijk te laten zijn. Doordat er een aanzienlijk onderscheid te maken valt in het onderwijs, niet alleen tussen de sectoren maar bijvoorbeeld ook in relatie tot de omgeving, is het niet mogelijk om één getalsmatige norm voor menselijke maat in het gehele onderwijsbestel vast te stellen. Landelijke en stedelijke gebieden stellen aan het onderwijs naar maat en schaal niet zelden verschillende eisen.

Voor wat betreft de menselijke maat in relatie tot de omvang van de besturen en vestigingen geldt ook dat hierover geen algemene uitspraak kan worden gedaan. Daarbij plaatst de regering de aantekening dat de gemiddelde omvang van de besturen en van de vestigingen in het primair- en voortgezet onderwijs in de periode van 1998 tot 2008 een voortdurend stijgende trend vertonen³. Tegelijkertijd merkt de regering op dat de mate waarin de menselijke maat op bestuurlijk of op vestigingsniveau geborgd is, niet direct samenhangt met de omvang van het bestuur of de vestiging. Ook van grootschalige (bestuurlijke) verbanden is in de praktijk gebleken dat het goed mogelijk is het onderwijs relatief kleinschalig te organiseren. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheid tot het «slim inrichten» van grotere gebouwen.

Probleemanalyse

De CDA-fractie verzoekt de regering haar doelen nader te specificeren en concretiseren naar sectoren en naar het institutioneel en bestuurlijk niveau.

---

¹ Onderwijsraad (2008), *De bestuurlijke ontwikkeling van het Nederlandse onderwijs*.

² Onderwijsraad (2005), *Variëteit in schaal*.

³ Kamerstukken II, 2009/10, 32 040, nr. 6, p. 14.

Schaalvergroting door fusie kan effect hebben op de positie van ouders, leerlingen, deelnemers, studenten en personeel in het onderwijs. Het risico bestaat dat zij minder zeggenschap krijgen als gevolg van schaalvergroting, minder betrokken zijn bij het onderwijs en de instelling waar zij onderwijs volgen en dat zij minder het onderwijs kunnen kiezen dat ze graag willen volgen. De regering heeft gemeend maatregelen te moeten nemen voor het geval legitimatie en keuzevrijheid in het gedrang komen. Legitimatie en keuzevrijheid, en de bijbehorende waarden zeggenschap en variëteit, bevorderen juist de betrokkenheid van leerlingen en ouders.

Gezien de huidige bestuurlijke verhoudingen binnen bijvoorbeeld een HO-instelling – waarbinnen de rol van de medezeggenschap feitelijk al is geregeld voor majeure operaties als een fusie van twee instellingen – is de voorgestelde regelgeving met betrekking tot de inrichting van een fusie-effectrapportage te beschouwen als een explicitering van de algemene en in de wet verdisconteerde uitgangspunten van goed bestuur. Deze uitgangspunten zijn met name terug te vinden – ook voor de sectoren PO, VO en BVE – in de fusie-effectrapportage. Immers, het voornaamste doel van de introductie van een fusietoets is dat er bij het samengaan van besturen en/of onderwijsinstellingen voor alle betrokkenen sprake is van een transparant proces. De fusiepartners geven expliciet en in het openbaar aan wat de doelstellingen en effecten van de voorgenomen fusie zijn. Dit wordt neergelegd in een heldere fusie-effectrapportage op grond waarvan de medezeggenschap tot een oordeel kan komen.

De leden van de CDA-fractie vragen zich af of de beleidsinzet van de regering ten aanzien van de menselijke maat zich niet primair op de MBO-sector moet concentreren, en daarbij niet alleen op concrete fusieprocessen gericht moet zijn.

Het ligt in de lijn der verwachting dat in het funderend onderwijs qua positionering van alle bij een fusie betrokken partijen ook nog een verbetering te behalen is. Hoewel in het PO en ook in het VO sprake is van een andere schaalgrootte dan in het MBO, is het zaak ook in deze sectoren de schaalvergroting binnen de perken te houden. Uiteraard verschilt de menselijke maat per sector, en binnen sectoren per onderwijssoort. In het algemeen zou men kunnen zeggen dat hoe ouder en zelfstandiger leerlingen en scholieren zijn, hoe meer het mogelijk is om het onderwijs in grotere eenheden te organiseren. Met dit wetsvoorstel beoogt de regering voor alle onderwijssectoren de menselijke maat te borgen.

De leden van de CDA-fractie vernemen graag welke initiatieven de regering nog meer denkt te nemen om de menselijke maat, dat wil zeggen kleinschaligheid en keuzevrijheid, verder te bevorderen. Dit in het licht van een bredere actieve benadering, die niet alleen aangrijpt op verandering in de status quo, maar ook op de status quo zelf, en dan met name op die situaties waar schaalvergroting al te ver is doorgeschoten. Inderdaad ziet dit wetsvoorstel alleen op nieuwe gevallen. Het kabinet is ook niet voornemens om met terugwerkende kracht bestaande vormen van grootschaligheid terug te draaien. Dit zou stuiten op ernstige juridische en organisatorische bezwaren. Wel geeft het wetsvoorstel een duidelijk signaal af voor de toekomst. Met betrekking tot het element van defuseren is de regering in afwachting van het door de Onderwijsraad aangekondigde vervolgdvies «Verzelfstandiging in het onderwijs II», dat ook hierna nog ter sprake zal komen.

De leden van de CDA-fractie zijn ook zeer benieuwd naar de reactie van de regering op het rapport «Verzelfstandiging in het onderwijs I» van de Onderwijsraad over defuseren. Zij vragen of hierbij ook kan worden gedacht aan differentiatie in bevoegdheden en verantwoordelijkheden,

waardoor kleinere scholen en besturen met een beperkter takenpakket zelfstandig blijven?

In de aanbiedingsbrief¹ bij het Onderwijsraadrapport dat aan de Eerste en Tweede Kamer is verzonden, is aangegeven dat een deel II van het rapport in het najaar – inmiddels heeft de Onderwijsraad laten weten iets meer tijd nodig te hebben – wordt verwacht. In dit deel gaat de Onderwijsraad in op denkbare vormen van interne verzelfstandiging van scholen in grotere bestuurlijke verbanden. Een inhoudelijke reactie op deel I van het rapport is door het vorige kabinet overgelaten aan het nieuwe kabinet, zodat beide delen in samenhang kunnen worden bekeken.

Het gaat hier om instrumenten van interne en externe verzelfstandiging van scholen in grotere verbanden die, waar nodig, tegemoet komen aan wensen die binnen geledingen van onderwijsorganisaties leven met betrekking tot de menselijke maat. Verder wordt ook de differentiatie in bevoegdheden en verantwoordelijkheden betrokken bij het inhoudelijke advies. Daarbij ligt het niet voor de hand om in termen van bestuurlijke verantwoordelijkheden en taken onderscheid te maken tussen kleine en grote scholen en schoolbesturen. Ieder bevoegd gezag van een onderwijsinstelling heeft dezelfde wettelijke en maatschappelijke opdracht, vanuit de gedachte dat de onderwijskwaliteit op iedere school in orde moet zijn. Iets anders is dat hiervoor diverse organisatorische modaliteiten denkbaar zijn, waaronder ook vormen van interne en externe verzelfstandiging, of zelfs samenwerking met partners buiten het onderwijs. De keuzes die daarbij – binnen de kaders van de wet – worden gemaakt zijn echter primair een aangelegenheid van het betrokken bevoegd gezag in nauwe samenspraak met alle geledingen.

Effectiviteit stelsel

De vraag van de leden van de CU-fractie en SGP-fractie of het stelsel schaalvergroting eigenlijk niet «uitlokt», beantwoordt de regering ontkennend. Het klopt dat het onderzoek naar de relatie tussen financiële prikkels en schaalgrootte in het onderwijs aangeeft dat de discussie over schaalvergroting voortkomt uit de decentralisatie van verantwoordelijkheden naar besturen en scholen. Onderzoek² geeft echter ook aan dat de belangrijkste motieven die scholen in de praktijk hanteren voor schaalvergroting tevens onderwijskundig van aard zijn. Te denken valt in dit verband aan de mogelijke instandhouding van scholen en locaties, en handhaving of verbreding van het onderwijsaanbod. Dat betekent dat inhoudelijke motieven naast financiële motieven een rol spelen bij de overweging tot een eventuele schaalvergroting.

De leden van de CU-fractie en de SGP-fractie vragen zich voorts af of het voorgaande niet betekent dat het verplicht stellen van een fusietoets, zonder verandering in het onderwijssysteem, geen werkelijke effecten op al dan niet fuseren zal hebben. Tevens willen de leden weten of de regering het nog billijk acht tot een wettelijke fusietoets te verplichten wanneer het stelsel feitelijk tot schaalvergroting aanleiding zou geven. De regering is van mening dat schaalvergroting niet alleen wordt veroorzaakt door fusiebewegingen. De zogenoemde fusieprikkels in de bekostiging bestaan niet, althans niet als systematische beloning bij fusie in de vorm van een hogere bekostiging. Overigens is de regering van mening dat een fusietoets niet in de weg staat aan het nemen van aanvullende maatregelen om ongewenste schaalvergroting tegen te gaan. Met een fusietoets wordt beoordeeld of het proces zorgvuldig verlopen is. Indien uit de fusie-effectrapportage (en eventueel aanvullende gegevens) blijkt dat de fusie geen instemming van de (G)MR heeft of de consequenties voor de keuzevrijheid in de regio onverantwoord groot zijn, kan het verzoek tot fusie worden afgewezen. Door de grotere transparantie in het fusieproces zal de kwaliteit van de besluitvorming verbeteren. Op die

---

¹ Kamerstukken II, 2009/10, 31 135, nr. 28.

² Dijkgraaf en Van der Geest, Schaalgrootte en de kwaliteit van het voortgezet onderwijs, SEOR en ECRI, 2010.

manier zal de fusietoets wel degelijk effect hebben op fusiebewegingen; het gaat immers om een fusietoets, niet om een fusieverbod.

Betrokkenheid gemeenteraden

De vraag van de leden van de CU-fractie en SGP-fractie, wie de taak van gemeenteraden en ledenvergadering overneemt wanneer het bestuur op afstand komt te staan, lijkt de regering op een andere interpretatie van eerdere Kamerstukken te duiden dan door haar is bedoeld. Door steeds grotere fusiebewegingen is de afstand tussen leerlingen, studenten, deelnemers en ouders enerzijds en de besturen anderzijds gegroeid. Voorliggend wetsvoorstel is één van de instrumenten van de regering om dat tij te keren. Het was evenwel niet in dit verband dat gewezen is op de rol van gemeentebesturen. Bij de beschrijving van de fusie-effectrapportage is op meerdere momenten aangegeven, dat draagvlak onder de belangrijkste betrokkenen van wezenlijk belang kan zijn bij het beoordelen van dat document. Afhankelijk van het type onderwijs is het bestuur van de gemeente van vestiging een meer of minder belanghebbende partner, denk daarbij aan de gevolgen voor de onderwijshuisvesting in het primair en voortgezet onderwijs. Voor het beroepsonderwijs zal datzelfde gelden voor de Kamer van Koophandel of het bedrijfsleven, zeker waar een bedrijf in stageplaatsen voorziet.

Deze leden vragen of het niet zo is, dat ten aanzien van het openbaar onderwijs de gemeenteraad altijd betrokken zal moeten blijven. Ook zonder fusietoets.

De regering onderschrijft dit standpunt: de gemeenteraad – waar dit het openbaar onderwijs betreft en ook als dit is ondergebracht in een zelfstandige rechtspersoon – blijft inderdaad betrokken, ook zonder de fusietoets. Maar bredere betrokkenheid heeft te maken met het feit dat de gemeenteraad ook een betrokkene is als het gaat om het algemeen belang op het gebied van het onderwijs.

De leden van de CU- en SGP-fractie vragen de regering of het niet zo is dat bij het bijzonder onderwijs de rechtspersoon het bevoegd gezag is, dat in eigen verantwoordelijkheid kan beslissen tot fusie, zonder inspraak daarbij van burgerlijke overheden.

De regering wijst er – in het verlengde van het zojuist gememoreerde belang – op dat deze scholen deel uitmaken van een breder voorzieningenpatroon binnen een lokale gemeenschap. Over het totaal van dat patroon mogen burgerlijke overheden zeker een opvatting koesteren – in zekere zin is dat zelfs hun primaire taak – zonder natuurlijk in te breken in de autonome zeggenschap van de schoolbesturen. De Tweede Kamer heeft tijdens de behandeling van dit wetsvoorstel dit basisprincipe – zeker ook voor wat betreft de rol van gemeenten ten aanzien van de financiën – vast laten leggen in het wetsvoorstel¹. De verderop in het verslag vastgelegde vraag van deze leden om nader te verantwoorden dat vanwege de financiën de gemeenten een rol spelen bij een fusievoornemen van autonome verenigingen en/of stichtingen ontmoet dan ook een beantwoording in hetzelfde licht.

Fusietoets; Inhoud

De leden van de CDA-fractie zouden graag vernemen welke beleidsregels de regering ten aanzien van de toetsing denkt te formuleren. In hoeverre zijn die regels in concept al gereed, en kunnen zij aan de Kamer worden voorgelegd.

De uitwerking van de ministeriële regeling is ter hand genomen. Zij gaat bestaan uit algemeen verbindende voorschriften omtrent de adviescommissie en uit beleidsregels die een nadere specificatie geven van de

¹ Amendement Depla en Jan Jacob van Dijk, Kamerstukken II, 2009/10, 32 040, nr. 12.

toetscriteria. Met name het laatste onderdeel heeft een zwaar gewicht en zal op hoofdlijnen als volgt zijn opgebouwd. De minister kan bij zowel een institutionele als een bestuurlijke fusie goedkeuring onthouden indien sprake is van een significante belemmering waarvoor geen aannemelijk te maken noodzaak geldt.

- Bij een institutionele fusie in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs is in ieder geval sprake van een belemmering indien het aanbod voor wat betreft onderwijsinstelling, schoolsoort, pedagogisch-didactisch concept of richting op enigerlei wijze vermindert.
- Bij een bestuurlijke fusies is er in ieder geval in het funderend onderwijs sprake van een significante belemmering, indien als gevolg van de bestuurlijke fusie een marktpositie ontstaat die meer dan x% van het onderwijsaanbod van de betreffende onderwijssoort in de regio beslaat.

De regering is voornemens de criteria langs deze lijnen verder uit te werken.

De leden van de CDA-fractie vragen voorts of het denkbaar is dat de regering in deze beleidsregels op voorhand duidelijk maakt in welke gevallen zij fusies zal toestaan, zodat in gevallen die daaraan voldoen van verdere toetsing kan worden afgezien.

De minister kan een fusie goedkeuren, indien als gevolg van de fusie de daadwerkelijke variatie van het onderwijsaanbod niet op significante wijze wordt belemmerd. Ook indien er volgens de fuserende partijen sprake is van een noodzaak om te fuseren maar er tevens sprake is van een significante belemmering, kunnen zij dit aangeven in de fusie-effectrapportage. De fuserende partijen zullen moeten beargumenteren waarom er sprake is van de gepretendeerde noodzaak en indien de minister dit steekhoudend acht, wordt de fusie goedgekeurd. In reactie op de vraag, of de regering voornemens is kleine scholen extra ruimte te geven door onder meer fusies die tot doel hebben scholen in stand te houden die onder de opheffingsnorm dreigen te vallen, op voorhand te accorderen, merkt de regering het volgende op. Het is evident dat een goedkeuring zal volgen als bestuurlijke- dan wel institutionele fusies zijn ingegeven om vanuit het oogpunt van keuzevrijheid en toegankelijkheid een goed alternatief te bieden voor het opheffen van bedreigde voorzieningen. Op voorhand accorderen gaat echter te ver, omdat bij een fusietoets die omstandigheden wel moeten worden vastgesteld. Daarbij geldt binnen het basisonderwijs dat als een dergelijke oplossing onder de toetsdrempel valt deze niet hoeft te worden voorgelegd, behoudens waar samenwerking tussen bijzonder en openbaar onderwijs wordt gezocht. Overigens wijst de regering in dit verband ook op het wetsvoorstel kleine scholen. De Vaste Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft onlangs haar eindverslag uitgebracht¹. In dit wetsvoorstel krijgen kleine scholen die onder de wettelijke ondergrens van 23 leerlingen zitten, in bepaalde omstandigheden nog een kans om open te blijven.

De vraag van deze leden of de regering op voorhand kan aangeven welke fusies zij zal afwijzen is momenteel niet zinvol te beantwoorden. Welke fusies afgewezen zullen worden, hangt van de omstandigheden van het geval af: gaat er sprake zijn van een significante belemmering. Dit blijkt pas uit de fusie-effectrapportage en het daarop gebaseerde advies van de onafhankelijke adviescommissie. Bovendien kan er een aanleiding zijn om de fusie goed te keuren ondanks dat er sprake is van een significante belemmering.

De leden van de CDA-fractie vernemen graag welke voortgang de commissie van onderwijsjuristen die zich zou bezig houden met het onderscheid tussen richting en inrichting heeft geboekt.

---

¹ Kamerstukken I, 2009/10, 32 269, B.

Met het aanvragen van een advies van deze commissie is gewacht totdat zou zijn voorzien in de vacatures voor de bijzondere leerstoel onderwijsrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam en aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Inmiddels zijn de benoemingen geëffectueerd en is het overleg over de exacte vraagstelling voor en vormgeving van de commissie gestart. Overigens heeft de Tweede Kamer aan de Onderwijsraad een advies gevraagd waarin deze vraagstelling ook een rol speelt¹.

Slot

De leden van de CU- en SGP-fractie vragen zich af of er bekend is dan wel of er aanwijzingen zijn dat het realiseren van de zogenaamde brede scholen heeft geleid tot schaalvergroting.

De regering heeft geen aanwijzingen dat de vorming van brede scholen heeft geleid tot schaalvergroting, noch in het primair onderwijs, noch in het voortgezet onderwijs. Er is een bepaalde omvang noodzakelijk wil het voor de betreffende onderwijsinstelling haalbaar, en voor de niet-onderwijspartners interessant zijn, over te gaan tot de vorming van een brede school. In het voortgezet onderwijs zijn de onderwijsinstellingen in feite altijd van toereikende omvang. Er is in het voortgezet onderwijs dan ook geen sprake van extra fusiebewegingen in het kader van de vorming van brede scholen. In het primair onderwijs zijn de scholen ook vaak van toereikende omvang. Als dat niet het geval is, dan is het gebruikelijk dat meerdere scholen samenwerken in het verband van één brede school, zonder dat ze daarbij overgaan tot fusie. Wel is het zo dat er in het primair onderwijs in kleine kernen en krimpregio's wel fusies plaatsvinden in het kader van de brede school ontwikkeling. Dat heeft dan vaak als doel de voorzieningen in die regio te behouden. De gefuseerde scholen zijn ook dan veelal nog relatief klein.

De leden van de CU- en SGP-fractie vragen of ook bekend is waar gewerkt wordt aan het stichten van nevenvestigingen of dependances – met name in het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs – die in de praktijk zullen leiden tot verkleining of het minder groeien van de schaal van bestaande vestigingen.

In het hoger onderwijs is het stichten van nevenvestigingen onderworpen aan de Beleidsregel doelmatigheid hoger onderwijs van 17 juni 2009². Een instelling legt een aanvraag om een opleiding (ook) in een andere gemeente te vestigen, of het verplaatsen van een opleiding – wat naar de regering aanneemt overeenkomt met het door de CU- en SGP-fracties bedoelde stichten van een nevenvestiging – naar een andere gemeente voor aan de minister. De Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) adviseert over de aanvraag. De CDHO geeft op haar website precies aan welke aanvragen in behandeling zijn, welke adviezen de CDHO in 2009 en 2010 heeft uitgebracht en de door de minister in 2010 genomen besluiten. In die zin is bekend waar gewerkt wordt aan het stichten van nevenvestigingen en het verplaatsen van opleidingen. Hoewel de omvang van een instelling, gerekend naar studentenaantallen, niet structureel op vestigingsniveau wordt geregistreerd of bijgehouden, mag worden aangenomen dat op het moment van verplaatsen van een opleiding naar een andere gemeente, de omvang van de instelling op de

¹ Besluitenlijst van de vaste commissie voor OCW van de Tweede Kamer dd. 1 juli 2010, agendapunt 10.

² Stcrt. 2009, 115.

oorspronkelijke vestigingsplaats afneemt. Wat tevens voor de hand ligt is dat in de plaats van de verplaatste opleiding (of tweede vestigingsplaats van een opleiding) feitelijk kleinschaliger kan worden gewerkt.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
J. M. van Bijsterveldt-Vliegenthart

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
H. Zijlstra